

УДК 343.3

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.02.135>

УЧАСТЬ УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНІЙ СИСТЕМІ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Філіпчук О.Г.,

аспірант навчально-наукового інституту права

Державного податкового університету

ORCID: 0009-0007-9790-0089

Філіпчук О.Г. Участь України у міжнародній системі запобігання злочинності під час воєнного стану.

У статті розглянуто проблемні питання участі України у міжнародній системі запобігання злочинності в умовах війни.

Доведено, що сучасний світ стикається з викликами, пов'язаними з інтернаціоналізацією злочинності, що робить необхідним посилення міжнародного співробітництва у цій сфері. В умовах воєнного стану для України ця проблема стає ще більш актуальною, оскільки підвищуються ризики нелегальної торгівлі зброєю, людськими ресурсами, а також загрози тероризму та кіберзлочинності. У зв'язку з цим, ефективне міжнародне співробітництво є ключовим інструментом у забезпеченні національної безпеки.

Війна, розв'язана росією проти України, спричинила значне ускладнення криміногенної ситуації та зростання низки загроз, серед яких воєнні злочини, незаконний обіг зброї, кіберзлочинність, контрабанда, торгівля людьми та фінансування тероризму. У таких умовах міжнародне співробітництво України у сфері запобігання злочинності набуло критичного значення.

Встановлено, що хоча Україна активно долучається до міжнародної системи запобігання злочинності, існує низка проблем, які ускладнюють ефективність такої співпраці: недостатній рівень адаптації національного законодавства до міжнародних стандартів; проблеми у сфері обміну інформацією між правоохоронними органами різних держав; відсутність єдиного механізму правової допомоги у кримінальних справах.

Ця проблема вимагає комплексного підходу, оскільки міжнародна злочинність є багатовимірним явищем, що охоплює кіберзлочини, фінансування тероризму, торгівлю людьми, наркобізнес та інші види кримінальної діяльності. Для ефективної боротьби необхідно вдосконалювати механізми міжнародної співпраці та координації між державними органами.

У зв'язку з цим, перспективи покращення міжнародної співпраці включають: активну участь у розробці міжнародних стандартів боротьби зі злочинністю; посилення інтеграції з європейськими структурами безпеки; розширення двосторонніх угод з країнами-партнерами щодо боротьби з організованою злочинністю.

Аналізується нормативно-правова база, що регулює таку взаємодію, а також ключові напрями співпраці з міжнародними організаціями. Особлива увага приділяється проблематиці транснаціональної злочинності та необхідності комплексного підходу до її протидії.

Ключові слова: міжнародна співпраця, запобігання злочинності, кримінальний кодекс, кримінальні правопорушення, транснаціональна злочинність, міжнародні організації.

Filipchuk O.G. Participation of Ukraine in the international system of crime prevention during martial law.

The article examines the problematic issues of Ukraine's participation in the international system of crime prevention in times of war.

It is proved that the modern world faces challenges related to the internationalisation of crime, which makes it necessary to strengthen international cooperation in this area. In the context of martial law, this problem becomes even more urgent for Ukraine, as the risks of illegal arms and human trafficking, as well as the threat of terrorism and cybercrime, are increasing. In this regard, effective international cooperation is a key tool in ensuring national security.

The war unleashed by Russia against Ukraine has significantly complicated the crime situation and increased a number of threats, including war crimes, illegal arms trafficking, cybercrime, smuggling, human trafficking, and terrorist financing. In such conditions, Ukraine's international cooperation in the field of crime prevention has become critical.

The article establishes that although Ukraine is actively involved in the international crime prevention system, there are a number of problems that hinder the effectiveness of such cooperation: insufficient

adaptation of national legislation to international standards; problems in the exchange of information between law enforcement agencies of different countries; lack of a single mechanism of legal assistance in criminal cases.

This problem requires a comprehensive approach, as international crime is a multidimensional phenomenon that includes cybercrime, terrorist financing, human trafficking, drug trafficking and other types of criminal activity. To fight it effectively, it is necessary to improve the mechanisms of international cooperation and coordination between state authorities.

In this regard, the prospects for improving international cooperation include: active participation in the development of international standards for combating crime; strengthening integration with European security structures; and expanding bilateral agreements with partner countries on combating organised crime.

The author analyses the legal framework governing such interaction, as well as key areas of cooperation with international organisations. Particular attention is paid to the issue of transnational crime and the need for a comprehensive approach to combating it.

Key words: international cooperation, crime prevention, criminal code, criminal offences, transnational crime, international organisations.

Постановка проблеми. Основною метою державної та міжнародної політики у сфері боротьби зі злочинністю є створення ефективної системи запобігання, протидії та розшуку осіб, які вчинили діяння, що мають ознаки злочинів міжнародного характеру. Важливими завданнями є також виявлення і подолання соціальних передумов злочинності та її наслідків, а також забезпечення реалізації принципу невідворотності відповідальності для винних осіб.

Участь України у міжнародній системі запобігання злочинності під час воєнного стану є важливим елементом забезпечення безпеки, правопорядку та дотримання міжнародних норм у складних умовах збройного конфлікту. Україна активно співпрацює з міжнародними організаціями та правоохоронними інституціями з метою протидії воєнним злочинам, кіберзлочинності, тероризму, торгівлі людьми, корупції та іншим видам міжнародної злочинності.

Сучасний світ стикається з викликами, пов'язаними з інтернаціоналізацією злочинності, що робить необхідним посилення міжнародного співробітництва у цій сфері. В умовах воєнного стану для України ця проблема стає ще більш актуальною, оскільки підвищуються ризики нелегальної торгівлі зброєю, людськими ресурсами, а також загрози тероризму та кіберзлочинності. У зв'язку з цим, ефективне міжнародне співробітництво є ключовим інструментом у забезпеченні національної безпеки.

Метою цього дослідження є вивчення та узагальнення проблемних аспектів участі України у міжнародній системі запобігання злочинності під час війни.

Стан опрацювання проблематики. Даному питанню присвячені праці: Д.Л. Вітюк, І.В. Гаврилюк, А.А. Губернської, М.П. Данилюк, Г.В. Дідківської, В.І. Дубини, І.В. Лешукової, Д.П. Никольського, Н.В. Остроухова, Ю.С. Ромашова, К.А. Фейсал тощо.

Виклад основного матеріалу. Розширення масштабів правопорушень і укріплення організованих злочинних груп ускладнюють боротьбу з кримінальністю на кількох рівнях, як на локальному, так і на міжрегіональному або навіть міжнародному. Злочинці часто взаємодіють через складні мережі, що дозволяє їм зберігати анонімність і оперативність у своїх діях.

Розподіл кримінальних функцій і ролей серед учасників організованих злочинних угруповань, як правило, зменшує ризик для самого злочинця, оскільки кожен учасник виконує обмежену кількість специфічних завдань. Це дозволяє злочинним групам працювати більш ефективно й уникати впливу правоохоронців. Окрім того, такі організації можуть збагачуватися за рахунок корисливих злочинів, що сприяє зростанню корупційних проявів, і загроза для суспільства стає значно вищою [1].

Динаміка розвитку загальнокримінальної злочинності, що включає зростання насильницьких, корисливих та професійних злочинів, є свідченням того, що організовані злочинні групи набувають більш високого рівня організації та ресурсу. Цей процес створює складні соціально-правові проблеми, зокрема щодо ефективності заходів, спрямованих на попередження і боротьбу з організованою злочинністю, що вимагає від правоохоронних органів і суспільства адаптації до нових загроз.

Злочинні угруповання розповсюджують зброю, наркотики, радіоактивні матеріали чи вчиняють інші тяжкі злочини, мають глобальний характер. Оскільки ці кримінальні правопорушення часто здійснюються через міждержавні та міжнаціональні зв'язки, проблема боротьби з ними виходить за межі національної юрисдикції, що вимагає інтегрованих та скоординованих зусиль з боку міжнародних правоохоронних органів.

Складність боротьби з такими кримінально протиправними діями зумовлена кількома факторами:

1. Економічно-політична криза. Слабкі економічні та політичні системи можуть створювати сприятливі умови для кримінально протиправної діяльності, адже можуть виникати прогалини в законодавстві або зниження ефективності правоохоронних органів, що дозволяє злочинцям діяти більш вільно.

2. Прогалини в законодавстві. Відсутність чітких і ефективних механізмів у кримінальному і кримінальному процесуальному законодавстві ускладнює розслідування та кримінальне переслідування злочинців. Зокрема, важливо мати узгоджене законодавство в різних країнах для забезпечення ефективної боротьби з міжнародними злочинними угрупованнями.

3. Невизначеність у методах розслідування. Складність також виникає через те, що злочинці, які діють у складі організованих груп, часто діють у такий спосіб, що їхні дії складно відстежити без спеціалізованих методів розслідування, зокрема кібер- та фінансових технологій, а також міжнародних юридичних інструментів.

4. Міжнародна координація. Оскільки злочинні угруповання активно використовують міжнародні зв'язки, необхідна ефективна міждержавна співпраця для протидії таким кримінальним правопорушенням. Однак, різні національні системи права, відсутність єдиних стандартів і механізмів обміну інформацією можуть ускладнювати ефективну координацію між країнами.

З цих причин боротьба з міжнародною організованою злочинністю потребує комплексного підходу, який включає покращення міжнародної співпраці, удосконалення національних і міжнародних законодавств, а також формування нових методів і технологій розслідування кримінальних правопорушень.

Варто зазначити, що міжнародна система запобігання злочинності є сукупністю міжнародних норм, інституцій та механізмів, спрямованих на запобігання, розслідування та покарання кримінальних правопорушень, які мають транскордонний або глобальний характер. Вона базується на міжнародних угодах, співпраці між державами, діяльності міжнародних організацій та гармонізації національних правових систем [2].

До її системи входять міжнародні нормативно-правові акти, міжнародні правоохоронні органи та інституції, налагоджена співпраця держав та міжнародні механізми, а також запобіжні заходи та профілактика злочинності.

До основних міжнародних нормативно-правових актів можна віднести Конвенції ООН: Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності (2000), Конвенція ООН проти корупції (2003), Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього (1948) тощо, конвенції Ради Європи: Європейська конвенція про екстрадицію (1957), Конвенція про кіберзлочинність (2001), Конвенція проти торгівлі людьми (2005), двосторонні угоди між державами щодо екстрадиції, взаємної правової допомоги, обміну розвідувальною інформацією.

До міжнародних правоохоронних органів та інституцій відносяться Інтерпол, який сприяє міжнародному розшуку злочинців, обміну даними та координації правоохоронних операцій. Європол координує зусилля держав ЄС у боротьбі з транснаціональною злочинністю. Міжнародний кримінальний суд (МКС) – судовий орган, який розглядає справи щодо воєнних злочинів, геноциду, злочинів проти людяності. Фінансова група з боротьби з відмиванням грошей (FATF) розробляє стандарти щодо боротьби з фінансуванням тероризму та відмиванням доходів.

Важливою також є налагодження співпраці держав та міжнародних механізмів, які проявляються через діяльність міжнародних слідчих груп (JITs) для розслідування складних транскордонних злочинів, реалізації програм ООН щодо боротьби з тероризмом, корупцією, торгівлею людьми, гармонізації національних законодавств відповідно до міжнародних стандартів.

Окрім цього, ефективним елементом міжнародної системи запобігання злочинності є запобіжні заходи, а саме використання сучасних технологій, штучного інтелекту та великих даних для аналізу кримінальних загроз, посилення контролю за фінансовими потоками для запобігання відмиванню коштів, програми зменшення бідності та соціальної нерівності як факторів, що сприяють злочинності.

Основними напрямками міжнародного співробітництва України у сфері запобігання злочинності є:

Протидія міжнародним кримінальним правопорушенням

Визнання державами особливої небезпеки міжнародних кримінальних правопорушень і необхідності спільних заходів для їх попередження є важливим напрямком міжнародного співробітництва. До таких кримінально протиправних діянь належать: військові злочини (відповідно до Женевських конвенцій 1949 р. і Додаткових протоколів до них 1977 р.); злочини проти людяності (Конвенція про запобігання злочину геноциду і покарання за нього 1948 р.).

Україна активно співпрацює з Міжнародним кримінальним судом для притягнення до відповідальності осіб, винних у військових злочинах, що вчиняються під час збройної агресії.

Боротьба з транснаціональною організованою злочинністю

Масштаби міжнародної злочинності зростають, що вимагає від України активізації співпраці з іншими державами та міжнародними структурами у таких сферах: боротьба з тероризмом; запобігання відмиванню коштів; протидія незаконному наркобізнесу; боротьба з торгівлею людьми та нелегальною міграцією.

Взаємодія з міжнародними правоохоронними органами

Одним із важливих аспектів міжнародного співробітництва є спільна робота правоохоронних органів різних держав. Україна взаємодіє з: Інтерполом (для обміну оперативною інформацією та розшуку злочинців); Європол (у рамках спільних розслідувань та обміну інформацією щодо транснаціональних злочинних угруповань); Групою з фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів (FATF) для запобігання фінансуванню тероризму та відмиванню доходів від кримінально протиправної діяльності діяльності [3].

Хоча Україна активно долучається до міжнародної системи запобігання злочинності, існує низка проблем, які ускладнюють ефективність такої співпраці: недостатній рівень адаптації національного законодавства до міжнародних стандартів; проблеми у сфері обміну інформацією між правоохоронними органами різних держав; відсутність єдиного механізму правової допомоги у кримінальних справах [4].

У зв'язку з цим, перспективи покращення міжнародної співпраці включають: активну участь у розробці міжнародних стандартів боротьби зі злочинністю; посилення інтеграції з європейськими структурами безпеки; розширення двосторонніх угод з країнами-партнерами щодо боротьби з організованою злочинністю.

Висновки. Міжнародне співробітництво України у сфері запобігання злочинності відіграє важливу роль у забезпеченні національної безпеки. З огляду на сучасні загрози, включаючи війну та транснаціональну злочинність, Україна повинна посилювати взаємодію з міжнародними партнерами та вдосконалювати механізми протидії злочинності на глобальному рівні.

Ця проблема вимагає комплексного підходу, оскільки міжнародна злочинність є багатовимірним явищем, що охоплює кіберзлочини, фінансування тероризму, торгівлю людьми, наркобізнес та інші види кримінальної діяльності. Для ефективної боротьби необхідно вдосконалювати механізми міжнародної співпраці та координації між державними органами.

Війна, розв'язана росією проти України, спричинила значне ускладнення криміногенної ситуації та зростання низки загроз, серед яких воєнні злочини, незаконний обіг зброї, кіберзлочинність, контрабанда, торгівля людьми та фінансування тероризму. У таких умовах міжнародне співробітництво України у сфері запобігання злочинності набуло критичного значення.

До напрямів удосконалення міжнародної співпраці України у сфері протидії міжнародній злочинності варто віднести:

1. Законодавче врегулювання пріоритетності міжнародної співпраці, зокрема, внесення змін до законодавства України щодо розширення правових механізмів співробітництва з міжнародними правоохоронними органами (Інтерпол, Європол, ООН) та укладання нових міжнародних договорів та угод щодо боротьби з транснаціональною злочинністю.
2. Розширення обміну інформацією та аналітичної взаємодії, що полягає у поглибленні співпраці з міжнародними базами даних та інформаційно-аналітичними платформами для виявлення злочинних мереж та посиленні співпраці між Національною поліцією України, ДБР, СБУ та іноземними партнерами щодо обміну оперативною інформацією.
3. Спільні слідчі групи та міжнародні операції, зокрема, проведення спільних антитерористичних, антикорупційних та антикіберзлочинних операцій.
4. Гармонізація українського законодавства з міжнародними стандартами, а саме адаптація національних норм до вимог міжнародних конвенцій ООН, Ради Європи, ЄС щодо боротьби з корупцією, тероризмом та кіберзлочинністю.
5. Ратифікація міжнародних документів щодо посилення кримінальної відповідальності за транснаціональні злочини.
6. Підвищення кваліфікації правоохоронців та міжнародні навчальні програми, зокрема, створення навчальних центрів та програм підготовки для правоохоронців спільно з Європол, НАТО та ФБР та використання передових методів кримінального аналізу, штучного інтелекту та кібербезпеки для запобігання злочинності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінологія: підручник. За ред. В.Ю. Голубовського, Є.В. Кунц. М.: Юрлітінформ, 2020. 264 с.
2. Шалагін А.Є., Рашитов Л.Р. Взаємозв'язок транснаціональної організованої злочинності та незаконної міграції. *Вісник Далекосхідного юридичного інституту*. 2018. № 1 (42). С. 102–106.

3. Вітюк Д.Л. Міжнародна співпраця у сфері запобігання злочинності на сучасному етапі. 2020. *Юридична наука*. № 10 (112). С. 100–107.
4. Філяніна Л.А. Міжнародний досвід запобігання і боротьби з організованою злочинністю. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 6. С. 434–436.